

Ouderbetrokkenheid in vve en primair onderwijs

De betrokkenheid van ouders kan een belangrijke bijdrage leveren aan de leerresultaten van hun kinderen. Dit is overduidelijk aangetoond, in diverse onderzoeken. We weten ook het een en ander over wat ouders kunnen doen om die ontwikkeling te stimuleren. Minder duidelijk is hoe we ouders kunnen helpen hun betrokkenheid te vergroten. Maar we kennen inmiddels wel een aantal voorbeelden van succesvolle interventies.

Thuisbetrokkenheid helpt

Van ouderbetrokkenheid thuis kunnen we positieve effecten op leerlingresultaten verwachten. Ouderbetrokkenheid thuis noemen we ook wel 'thuisbetrokkenheid'. Effectieve vormen van thuisbetrokkenheid bij jonge kinderen zijn voorlezen, bezoek aan de bibliotheken en educatieve spelletjes. Als kinderen ouder worden, helpen gesprekken en discussies over school. In het algemeen geldt: belangstelling werkt positief, bemoeizucht negatief. → [meer lezen](#)

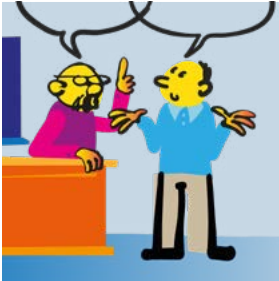
Ouderbetrokkenheid in gezinnen met sociaal-economische achterstand

Veel initiatieven om ouderbetrokkenheid te vergroten zijn gericht op gezinnen met een sociaal-economisch zwakkere positie. Het doel is onderwijsachterstanden van de kinderen te voorkomen of verkleinen. Onderzoek laat zien dat ouderbetrokkenheid daar inderdaad een belangrijke bijdrage aan kan leveren, juist binnen deze gezinnen. Bij ouders is er een grote bereidheid om hun kinderen te ondersteunen. Ze hebben doorgaans positieve verwachtingen van hun schoolcarrière. Meer dan de school soms van hen verwacht. → [meer lezen](#)

Voor- en vroegschoolse educatie: gezinsgerichte programma's

Gezinsgerichte programma's zijn bedoeld om de thuisbetrokkenheid te stimuleren van ouders met jonge kinderen, van 2 tot en met 5 jaar. Uit internationale overzichtsstudies weten we dat deze programma's effect hebben, maar de grootte daarvan valt tegen. Dat blijkt ook in de Nederlandse situatie. Een verklaring daarvoor is dat de implementatie van deze programma's niet optimaal is. → [meer lezen](#)

Leergemeenschappen stimuleren dialoog tussen ouders en school

Ouders en leraren kunnen samenwerken in 'leergemeenschappen', waarin ze van gedachten wisselen over de onderlinge samenwerking. Met de leergemeenschappen zijn in twee NRO-projecten positieve ervaringen opgedaan. Ze bevorderen de dialoog tussen ouders en school. Effecten op de ontwikkeling van de kinderen zijn er in het ene geval wel, in het andere niet. → [meer lezen](#)

Gerichte interventies zijn beloftevol

Uit recente studies wordt steeds duidelijker dat een gerichte aanpak beloftevol is. Voor jonge kinderen is voorlezen een effectieve interventie op de korte termijn, bijvoorbeeld met het programma de VoorleesExpress. Of het project leidt tot gedragsverandering bij ouders is nog de vraag. Interactief voorlezen is een complexe vaardigheid. Een andere beloftevolle interventie is het trainen van interactie-vaardigheden van ouders door hen actief leren te laten leren aan de hand van modeling, rollenspelen en interactieve discussies. → [meer lezen](#)

NRO-studies naar ouderbetrokkenheid

Het NRO heeft in de periode 2014-2019 een programma Ouderbetrokkenheid gefinancierd. Een van de vragen binnen dit programma was: hoe kan de betrokkenheid van ouders bij school bevorderd worden, zodat hierdoor de ontwikkeling van hun kinderen gestimuleerd wordt. Binnen dit onderzoeksprogramma zijn twee studies verricht naar 'differentiatie in ouderbetrokkenheid':

- 'Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse educatie' van de Erasmus Universiteit te Rotterdam¹
- 'Thuis in school' van de Vrije Universiteit te Amsterdam²

Meer lezen: <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/ouderbetrokkenheid/>

Door: Anne Luc van der Vegt

Illustraties: TejoHaas

april 2020

Thuisbetrokkenheid helpt

Van ouderbetrokkenheid thuis kunnen we positieve effecten op leerlingresultaten verwachten. Ouderbetrokkenheid thuis noemen we ook wel 'thuisbetrokkenheid'. Effectieve vormen van thuisbetrokkenheid bij jonge kinderen zijn voorlezen, bezoek aan de bibliotheken en educatieve spelletjes. Als kinderen ouder worden, helpen gesprekken en discussies over school. In het algemeen geldt: belangstelling werkt positief, bemoeizucht negatief.

Samenwerking tussen ouders en school wordt tegenwoordig vaak aangeduid als educatief partnerschap. Educatief partnerschap bestaat in verschillende vormen.^{3,4,5} Overzichtelijk is de volgende driedeling:

1. *Ouderbetrokkenheid thuis*: samen lezen, helpen bij huiswerk, praten over school
2. *Contact* tussen leraren en ouders: elkaar informeren, verwachtingen uitspreken, de voortgang van de kinderen bespreken, nieuwsbrieven versturen en lezen
3. *Ouderparticipatie: informeel*, zoals vrijwilligerswerk op school en *formeel*, bijvoorbeeld bestuurlijke participatie en medezeggenschap

De eerste vorm is erop gericht de ontwikkeling van de leerlingen te stimuleren. Ouderbetrokkenheid thuis noemen we ook wel 'thuisbetrokkenheid'.

EFFECTEN VAN THUISBETROKKENHEID

Vooraf van thuisbetrokkenheid kunnen we effecten op leerlingresultaten verwachten. Dit wordt duidelijk uit enkele overzichtsstudies die kort na 2000 zijn gepubliceerd. Op basis van een overzicht van studies uit de periode 1994- 2001 worden de volgende conclusies getrokken:⁶

- Thuisbetrokkenheid sorteert sterker effect dan betrokkenheid op school;
- Thuisbetrokkenheid heeft positieve effecten op leerlinguitkomsten in basis- en voortgezet onderwijs;
- De effecten van verschillende soorten van thuisbetrokkenheid variëren met de leeftijd van kinderen. Jonge kinderen hebben meer baat bij concrete hulp, oudere kinderen zijn gebaat met vertrouwen.

Ouderbetrokkenheid blijkt vooral effectief als deze het positieve zelfbeeld van de leerling versterkt. Ouders kunnen dat positief beïnvloeden door bijvoorbeeld het uiten van hoge verwachtingen.⁷

THUISBETROKKENHEID VOOR VERSCHILLENDE LEEFTIJDEN, OP VERSCHILLENDE MANIEREN

Dat vooral de thuisbetrokkenheid bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen, wordt bevestigd door recente Nederlandse overzichten van empirische studies.^{8,9} De positieve effecten van thuisbetrokkenheid zijn gevonden voor leerlingen van verschillende leeftijden: in de voor- en vroegschoolse periode, tijdens de basisschool en tijdens het voortgezet onderwijs.

De onderzoekers van het project 'Thuis in school' concluderen op basis van recente studies naar thuisbetrokkenheid "dat thuisbetrokkenheid een positief effect heeft op de cognitieve ontwikkeling van het kind in de leeftijd van drie tot twaalf jaar. Onder cognitieve ontwikkeling worden schoolresultaten, lees-, taal- en rekenvaardigheid beschouwd. De grootte van het effect varieert."² De laatste kanttekening is wel van belang. Hoewel het effect van thuisbetrokkenheid positief is, blijkt de positieve invloed niet zo groot als tot voor kort gedacht werd. De meeste effecten zijn klein tot gemiddeld. Hoge verwachtingen en aspiraties van ouders hebben de meest consistente en sterkste relatie met leerresultaten.⁹

VERSCHILLENDE VORMEN VAN THUISBETROKKENHEID

Het belang van thuisbetrokkenheid neemt niet af als kinderen ouder worden, maar de vorm waarin het effectief is wel. Leesactiviteiten thuis zijn vooral van belang voor jonge kinderen. Ook directe betrokkenheid, zoals begeleiden bij het leren lijkt het meest gunstig te werken bij jongere kinderen. Effectieve activiteiten zijn bijvoorbeeld samen lezen, bezoek aan bibliotheek, educatieve spelletjes doen met cijfers en letters, rijmen en zingen. Als kinderen ouder worden, helpen gesprekken en discussies over school. Hoge verwachtingen en aspiraties van ouders zijn belangrijk voor alle leeftijdsgroepen. Die hebben de meest consistente en sterkste relatie met leerresultaten. Ook het creëren van een comfortabele omgeving, aanmoediging en ondersteuning zijn belangrijk voor zowel basis- als voortgezet onderwijs.

Er zijn ook vormen van thuisbetrokkenheid die *niet* helpen of zelfs averechts werken. Bemoeizucht, bijvoorbeeld door controle en nakijken van huiswerk, is niet behulpzaam. Verder blijkt uit een Nederlandse overzichtsstudie dat thuisbetrokkenheid wellicht niet een directe maar een indirecte bijdrage levert aan leerresultaten, door de invloed op motivatie, houdingen en leerstrategieën.⁹ ■

Ouderbetrokkenheid in gezinnen met sociaal-economische achterstand

Veel initiatieven om ouderbetrokkenheid te vergroten zijn gericht op gezinnen met een sociaal-economisch zwakkere positie. Het doel is onderwijsachterstanden van de kinderen te voorkomen of verkleinen. Onderzoek laat zien dat ouderbetrokkenheid daar inderdaad een belangrijke bijdrage aan kan leveren, juist binnen deze gezinnen. Bij ouders is er een grote bereidheid om hun kinderen te ondersteunen. Ze hebben doorgaans positieve verwachtingen van hun schoolcarrière. Meer dan de school soms van hen verwacht.

Het streven om ouderbetrokkenheid te bevorderen was in Nederland lange tijd vooral gericht op gezinnen met een sociaal-economisch zwakkere positie. Juist omdat zij niet 'vanzelf' de culturele bagage meekrijgen die bevorderlijk is voor het leren op school, is een extra impuls gewenst. Deze opvatting is gebaseerd op de theorie over 'cultureel kapitaal' van de Franse socioloog Pierre Bourdieu. Zijn inzichten zijn niet gedateerd.⁸ Nog steeds worden scholen geconfronteerd met de kloof tussen thuis- en schoolcultuur als het gaat om gezinnen met een lage sociaal-economische status.

THUISBETROKKENHEID ALS INSTRUMENT TEGEN ONDERWIJSACHTERSTANDEN

Kan een grotere ouderbetrokkenheid thuis helpen die kloof te overbruggen? Sommige onderzoeksresultaten stemmen optimistisch, anderen juist pessimistisch. Hoopgevend zijn de studies die erop wijzen dat de effecten van thuisbetrokkenheid groter zijn naarmate de sociale status van de ouders lager is. Daaruit kan worden afgeleid dat een hoge thuisbetrokkenheid een potentieel krachtig instrument is om achterstanden van leerlingen te verkleinen.

Dat leerlingen uit meer bevoorrechte milieus minder profiteren van betrokkenheid van hun ouders komt mogelijk doordat in hun thuisomgeving het culturele en sociale kapitaal altijd aanwezig is. Ouders hoeven daarvoor niet veel extra's te doen.^{8,10} Nota bene: het onderzoek zegt niet dat ouders met een lagere sociaal-economische status meer betrokken zijn, maar dat *als* ze meer betrokken zijn, de positieve invloed daarvan relatief groot is.

Effectieve voorbeelden van thuisbetrokkenheid zijn (voor)lezen, leerzame activiteiten met letters en getallen en praten met het kind over schoolaangelegenheden. Dit blijkt uit een review van wetenschappelijke literatuur, die deel uitmaakt van het NRO-project 'Thuis in school'.² Op basis van de bevindingen formuleren de onderzoekers de volgende inzichten voor de praktijk:

- Ouders kunnen zich richten op een thuisleeromgeving die zich kenmerkt door activiteiten als voorlezen, of leeractiviteiten met letters en getallen.
- Voor het bevorderen van de leesvaardigheid is het voor ouders van belang om voldoende boeken in huis te hebben.
- Voor het bevorderen van de schoolresultaten is het van belang om met het kind educatieve uitstapjes te maken.
- Ouders moeten oppassen voor (...)een grote hoeveelheid betrokkenheid bij het maken van huiswerk en (...)opdringerigheid of bemoeienis.

De uitdaging is om dit gedrag te stimuleren bij ouders uit minder sterke sociaal-economische milieus. Daarbij moet nadrukkelijk rekening worden gehouden met de wensen en behoeften binnen de doelgroep en moeten leraren kritisch zijn ten aanzien van hun eigen verwachtingen.

AANPAK AFSTEMMEN OP DE DOELGROEP

De school kan de betrokkenheid van ouders stimuleren, door rekening te houden met de wensen en behoeften van de doelgroep. Uit internationaal onderzoek blijkt dat de volgende condities belangrijk zijn voor ouderbetrokkenheid van 'moeilijk bereikbare' ouders:¹¹

- Betrokkenheid van moeilijk bereikbare ouders staat hoog op de beleidsagenda van de school;
- De school vraagt ouders naar belangen en wensen;
- De school ziet allochtone en laag opgeleide ouders als serieuze gesprekspartners;
- Alle ouders, van verschillende achtergrond, werken samen aan ouderbetrokkenheid;
- Focus is gericht op ontwikkeling van de leerlingen.

VERWACHTINGEN KUNNEN VERSCHILLEN

Naast de activiteiten is de houding van leraren ten opzichte van ouders belangrijk. Leraren met een 'middle class' achtergrond hebben veelal weinig kennis van en feeling met ouders uit lagere milieus.

Veel leraren hebben twijfels over de competenties van vooral ouders uit de lagere sociaal-economische milieus en van allochtone ouders. Deze ouders zeggen zelf desgevraagd wel degelijk geïnteresseerd te zijn in de ontwikkeling van hun kinderen en positieve verwachtingen van hen te hebben. Er kan sprake zijn van een mismatch in verwachtingen.⁸ Zo zijn veel allochtone ouders vooral geïnteresseerd in de vorderingen van hun kind, terwijl de school de ouders vooral wil informeren over de onderwijsaanpak en het schoolsysteem. ■

Voor- en vroegschoolse educatie: gezinsgerichte programma's

Gezinsgerichte programma's zijn bedoeld om de thuisbetrokkenheid te stimuleren van ouders met jonge kinderen, van 2 tot en met 5 jaar. Uit internationale overzichtsstudies weten we dat deze programma's effect hebben, maar de grootte daarvan valt tegen. Dat blijkt ook in de Nederlandse situatie. Een verklaring daarvoor is dat de implementatie van deze programma's niet optimaal is.

Voor ouders van heel jonge kinderen, van 2 tot en met 5 jaar, zijn er gezinsgerichte programma's ontwikkeld, bedoeld om de thuisbetrokkenheid te bevorderen en zodoende de beginnende geletterdheid van kinderen te stimuleren. Deze programma's zijn vooral bedoeld voor ouders met een sociaal-economische achterstand. De landelijke website over Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid geeft een *overzicht* van dergelijke programma's. Dit overzicht maakt duidelijk dat naar het merendeel van de programma's geen effectstudies zijn gedaan.

EFFECT VAN GEZINSGERICHTE PROGRAMMA'S: FOCUS HELPT

Wel is er uit internationaal onderzoek het een en ander bekend. In een internationale meta-studie naar 56 verschillende programma's van Van Steensel en collega's is een analyse gemaakt van effecten op korte en langere termijn. Op de korte termijn hebben programma's gemiddeld positieve effecten, maar op de langere termijn lijken deze effecten uit te doven. Om dit laatste zeker te weten zijn echter meer langetermijnstudies nodig van goede kwaliteit.¹²

De conclusies in deze studie zijn positiever dan die van andere recente meta-analyses. De verklaring van de auteurs voor dit verschil is dat ze meer recente studies hebben geanalyseerd en bovendien strenger hebben geselecteerd op methodologische kwaliteit. Een voorbeeld van een positieve conclusie: volgens eerder onderzoek sorteren voorleesprogramma's weinig tot geen effect,¹³ Van Steensel en collega's concluderen dat voorleesprogramma's juist relatief veel resultaat opleveren. In het algemeen blijkt uit hun meta-analyse dat vooral de programma's met een gericht en afgebakend aanbod effect sorteren.

Naast programma's met één type activiteiten, zoals voorleesprogramma's, bleken programma's die op één locatie zijn uitgevoerd (op school óf thuis), effectiever dan programma's op verschillende locaties. Ook inhoudelijke focus helpt; programma's die uitsluitend zijn gericht op geletterdheid blijken effectiever dan programma's waarmee ook andere vaardigheden worden gestimuleerd.

Een ander interessant aspect van gezinsgerichte programma's is de mogelijkheid tot differentiëren. Sommige programma's bieden de mogelijkheid om de keuze van activiteiten af te stemmen op behoeften en voorkeuren van kinderen en ouders. Deze programma's hebben grote effecten. Het zijn er echter te weinig om in zijn algemeenheid te concluderen dat differentiatie bij deze programma's de effectiviteit vergroot. Daarvoor is meer onderzoek nodig.¹²

EEN INTEGRAAL GEZINSGERICHT PROGRAMMA: VVE THUIS

VVE Thuis is een veel gebruikt programma voor ouders met kinderen van 3 tot 6 jaar die deelnemen aan voor- en vroegschoolse educatie. De activiteiten van VVE Thuis sluiten aan bij verschillende erkende vve-programma's. Hierdoor komen woorden, begrippen en andere leerinhouden zowel op het kindercentrum of de basisschool als thuis aan de orde.

In enkele recente Nederlandse studies is VVE Thuis onderzocht. De combinatie van VVE Thuis met een centrumgerichte programma is effectief voor het vergroten van de woordenschat van peuters. Dit blijkt uit een experimenteel onderzoek onder 200 gezinnen.¹⁴ Peuters die deelnemen aan een vve-programma op de voor-school in combinatie met VVE Thuis hebben aan het eind van het jaar een grotere woordenschat hebben dan peuters die alleen een vve-programma uitvoeren.

In het NRO-project 'Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse educatie' werden geen effecten gevonden op de geletterde vaardigheden van kinderen.¹ Wel concluderen de onderzoekers dat de activiteiten van VVE Thuis goed aansluiten bij de voorkeur van ouders. Ouders hebben een voorkeur voor betekenisgerelateerde activiteiten (zoals voorlezen) en faciliterende activiteiten (spelletjes in plaats van lesjes). Daarop ligt ook het accent bij VVE Thuis. Een belangrijke constatering, want vooral bij deze groep ouders is het van belang goed aan te sluiten bij hun behoeften.¹¹ Bij VVE Thuis lijkt dat in orde. Een kanttekening is dat juist anderstalige ouders meer behoefte aan instructieve activiteiten hebben, die een wat schoolser karakter hebben.

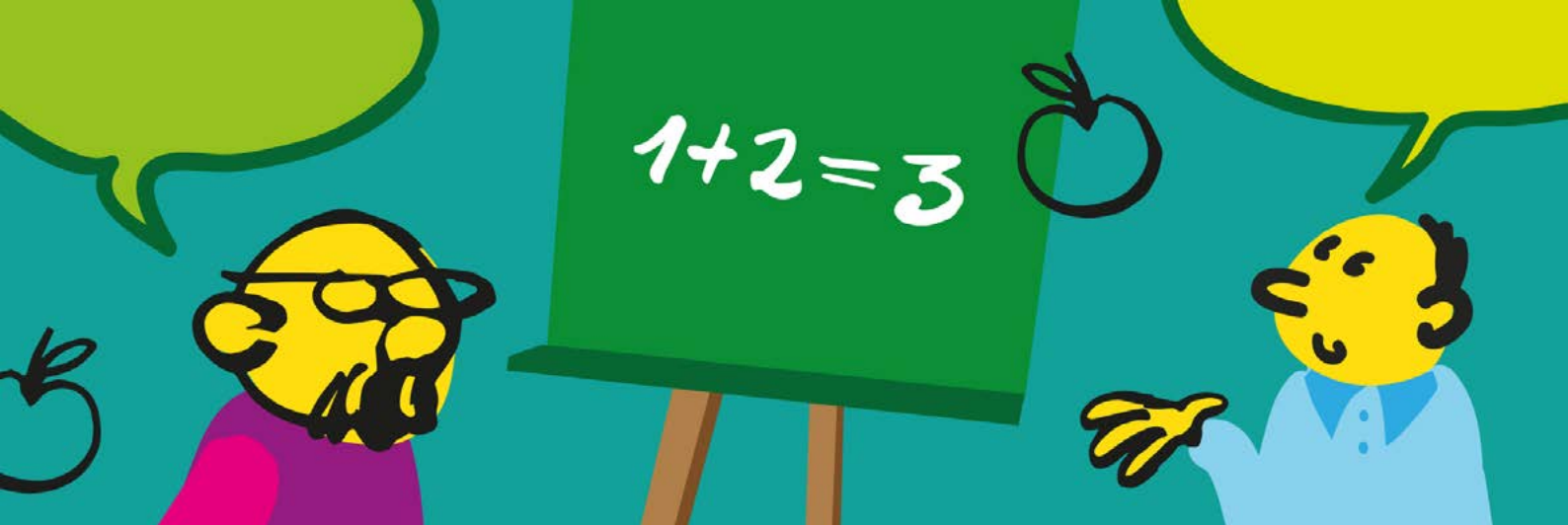
HET BELANG VAN GOEDE IMPLEMENTATIE

De onderzoekers van 'Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse educatie' wijzen erop dat de implementatie van een programma veel verschil kan maken. Die implementatie is vaak niet optimaal. Ondanks deelname aan training en coaching wijken leraren vaak af van richtlijnen. De onderzoekers noemen een aantal voorbeelden.¹

- trainingsstrategieën zoals modeling, groepsdiscussies en rollenspel werden nauwelijks toegepast
- er was weinig gelegenheid voor ouders om hun ervaringen te delen
- er was beperkte aandacht voor de transfer van programmaprincipes naar dagelijkse activiteiten
- ondersteuning voor anderstalige en laaggeletterde ouders ontbrak grotendeels

Ook in ander onderzoek naar de effecten van VVE Thuis wordt gewezen op gebrekkige implementatie. Bij onderzoek naar implementatie blijft vaak de programma-overdracht door trainers onderbelicht. Terwijl er wel aanleiding is om daar onderzoek naar te doen: met name bij de vve-doelgroep bleek de opkomst bij trainingsbijeenkomsten laag en de uitval hoog. In dit onderzoek werd geen relatie gevonden tussen de mate van implementatie van VVE Thuis en de ontwikkeling van de kinderen.¹⁵ ■

Leergemeenschappen stimuleren dialoog tussen ouders en school

Ouders en leraren kunnen samenwerken in 'leergemeenschappen', waarin ze van gedachten wisselen over de onderlinge samenwerking. Met de leergemeenschappen zijn in twee NRO-projecten positieve ervaringen opgedaan. Ze bevorderen de dialoog tussen ouders en school. Effecten op de ontwikkeling van de kinderen zijn er in het ene geval wel, in het andere niet.

Educatief partnerschap vraagt om een gelijkwaardige en wederkerige relatie tussen ouders en school. Vanuit die gedachte zijn bij de projecten in het NRO-programma Ouderbetrokkenheid leergemeenschappen gevormd, waarin ouders en leraren samenwerken aan het vormgeven van educatief partnerschap.

In het project 'Thuis in school' werden zogenoemde 'schoolleergemeenschappen' gevormd, waarbinnen ouders en leraren samen op zoek gingen naar succesfactoren voor de onderlinge samenwerking. Deze werkgroepen ontwikkelden praktische tools, die scholen inzetten om het partnerschap te bevorderen. De verwachting was dat thuisbetrokkenheid bespoedigd zou worden door "een dialoog waarin wederzijds informatie wordt uitgewisseld, wensen en verwachtingen worden afgestemd en op basis van gelijkwaardigheid mogelijkheden van ouders voor ondersteuning van het kind worden geïnventariseerd en ondersteund."²

POSITIEVE ERVARINGEN MET LEERGEMEENSCHAPPEN IN DE ONDERBOUW VAN DE BASISCHOOL

De schoolleergemeenschappen waren succesvol. Volgens de betrokkenen was er sprake van gelijkwaardige communicatie, uitspreken van waardering en wederzijdse afhankelijkheid. Bovendien was er oog voor diversiteit. De ideeën voor betere samenwerking zijn omgezet in praktische tools, die de leraren in gebruik hebben genomen.

In het project 'Thuis in school' werden positieve effecten gevonden van de leergemeenschappen op de relatie tussen leerkracht en ouders en op het vertrouwen van leraren op hun eigen vaardigheden in de communicatie met ouders. Verder was er een toename van informele thuisbetrokkenheidsactiviteiten. Bovendien bleek er een positieve samenhang te zijn met de ontwikkeling van de kinderen, met name sociale competentie en zelfregulatie.

LEERGEMEENSCHAPPEN VOOR- EN VROEGSCHOOLSE EDUCATIE HELPEN BIJ GEZAMENLIJKE VISIE

Ook bij het NRO-project 'Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse educatie' werden leergemeenschappen opgezet. Ouders en leraren reflecteerden binnen deze leergemeenschappen op de definitie en uitwerking van ouderbetrokkenheid op hun school. Ervaringen met de uitvoering van VVE Thuis dienden bijvoorbeeld als input voor discussies in de leergemeenschappen. Blijkens een casestudie droeg dit tot op zekere hoogte bij aan het ontwikkelen van een gezamenlijke visie. De leergemeenschappen leidden niet tot een betere implementatie van VVE Thuis. Er werd geen verschil gevonden in de geletterdheid van kinderen waarvan de ouders aan een leergemeenschap hadden deelgenomen.¹ ■

Gerichte interventies zijn beloftevol

Uit recente studies wordt steeds duidelijker dat een gerichte aanpak beloftevol is. Voor jonge kinderen is voorlezen een effectieve interventie op de korte termijn, bijvoorbeeld met het programma de VoorleesExpress. Of het project leidt tot gedragsverandering bij ouders is nog de vraag. Interactief voorlezen is een complexe vaardigheid. Een andere beloftevolle interventie is het trainen van interactievaardigheden van ouders door hen actief leren te laten leren aan de hand van modeling, rollenspelen en interactieve discussies.

Programma's met een gericht en afgebakend aanbod sorteren het meeste effect, blijkt uit de meta-studie van Van Steensel en collega's. 'Less is more', zou het motto moeten zijn.¹² Dat zou betekenen dat de toekomst is aan programma's met een bepaald type activiteiten, in plaats van programma's met een totaalaanpak.

VOORLEZEN

Een voorbeeld van zo'n programma is de VoorleesExpress. Vrijwilligers lezen wekelijks voor in laaggeletterde gezinnen. Doel is de geletterde thuisomgeving te bevorderen en de geletterde ontwikkeling van de kinderen te stimuleren. Dit doen ze gedurende twintig weken. In opdracht van Stichting Lezen is onlangs onderzoek gedaan naar de vraag 'Werkt de VoorleesExpress?'. Op de korte termijn is geen effect gevonden op de *woordenschat* van kinderen, maar wel op het *verhaalbegrip*. Het laatste vooral in gezinnen waar veel huisbezoeken hebben plaatsgevonden. Op de langere termijn blijkt de stijgende lijn in verhaalbegrip overigens weer af te zakken; mogelijk is het effect slechts tijdelijk.¹⁶

De VoorleesExpress lijkt ook effect te hebben op de geletterde thuisomgeving. Ouders zeggen bijvoorbeeld vaker voor te lezen. Ook is er een klein effect op de bekendheid van kinderboeken bij de kinderen. Ouders zijn positief over de VoorleesExpress, maar hun betrokkenheid varieert behoorlijk. Sommigen nemen actief deel, anderen veel minder. Wellicht is het effect van de VoorleesExpress vooral te danken aan de wekelijkse bezoeken van de voorlezer. Het is moeilijk om gedragsverandering bij ouders te bereiken. Interactief voorlezen is voor veel ouders lastig te trainen, gezien hun lage geletterdheid en anderstaligheid.

Een alternatieve benadering om lezen te stimuleren is het gebruik van digitale prentenboeken. Kinderen lezen daarbij niet in een boek, maar kijken op een scherm naar een geanimeerd verhaal. Digitale prentenboeken hebben een positieve invloed op verhaalbegrip en woordenschat, vooral bij taalzwakke leerlingen. Verschillende onderzoeken wijzen erop dat de effecten groter zijn dan van voorlezen.¹⁷ N.B.: de rol van de ouders is hierbij veel minder essentieel dan bij voorlezen.

MONDELINGE TAALSTIMULERING

Een alternatief voor het stimuleren van schriftelijke geletterdheid, zoals voorlezen, is mondelinge taalstimulering. De aanpak 'Thuis in taal' is hiervan een voorbeeld. Juist omdat veel ouders niet gewend zijn te lezen, wordt gekozen voor meer mondelinge interactie, bijvoorbeeld in spelvorm, in allerlei dagelijkse situaties. Volgens een review van relevant onderzoek is dit effectiever dan inzetten op leesbevordering. Bij 'Thuis in taal' ondersteunt de school laaggeletterde ouders bij de taalstimulering van hun jonge kinderen thuis. De aanpak is op kleine schaal beproefd, de onderzoeksresultaten laten zien dat de aanpak de samenwerking tussen school en ouders en ouder-kind interactie versterkt.¹⁸

TECHNOLOGIE-ONDERSTEUND LEREN

Een ander voorbeeld van onderzoek naar specifieke interventies is een recent promotie- onderzoek naar twee alternatieve benaderingen om binnen het gezinsgerichte programma VVE Thuis interactievaardigheden van ouders te trainen:

- actief leren tijdens ouderbijeenkomsten, aan de hand van modeling, rollenspelen en interactieve discussies; dit is de standaardaanpak bij VVE Thuis.
- technologie-ondersteund leren, waarbij digitale 'praatplaten' ouder-kindinteractie moeten uitlokken; hierbij wordt het gezinsgerichte programma overgedragen aan de ouders.

Ten behoeve van het technologie-ondersteund leren is een app ontwikkeld, die de interactie tussen ouder en kind ondersteunt met visuele, auditieve en tekstuele prompts. Het onderzoek hiernaar was veelbelovend: de app bevorderde de interactie en had bovendien een positief effect op de woordenschat van de kinderen. In combinatie met VVE Thuis werd echter geen effect gevonden. De standaardaanpak bleek effectiever om de woordenschat van kinderen te ondersteunen. De onderzoeker concludeert dat technologie-ondersteund leren veel mogelijkheden biedt, maar dat de implementatie complex is.¹⁴ Het is daarom van belang om in te zetten op technologische vaardigheden van ouders en pedagogisch medewerkers.

De besproken studies geven nog geen volledig beeld van de mogelijkheden van thuisbetrokkenheid, maar zijn voorbeelden van de richting waarin het onderzoek zich begeeft: studies naar specifieke effecten van specifieke interventies. Het doel is dan niet meer om vast te stellen *of* thuisbetrokkenheid ertoe doet, maar *hoe* dit het meest doeltreffend en doelmatig kan worden gestimuleerd. ■

Literatuur

1. Krijnen, E., Van Steensel, R., Meeuwisse, M., Severiens, S. (2020) *Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse periode, omgang met diverse oudergroepen en bevordering van duurzaamheid*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
2. Willemen, A.M. & Illiás, M. (2019) *Onderzoeksverslag praktijkgericht onderzoek: Thuis in School, Samen leren begint bij communiceren*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
3. Beek, S., Rooijen, A. van & Wit, C. de (2007). *Samen kun je meer dan alleen. Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. Den Haag/s-Hertogenbosch: Q*Primair/KPC Groep.
4. Epstein, J. (1992). School and family partnerships. In: M. Akin (Ed.) *Encyclopedia of Educational Research*, (6th edition), p. 1139-1151. New York: Macmillan.
5. Vogels, R. (2002). *Ouders bij de les. Betrokkenheid van ouders bij de school van hun kind*. Den Haag: SCP.
6. Carter, S. (2003). *The impact of parent/family involvement on student outcomes*. Eugene, OR: Center for Appropriate Dispute Resolution in Special Education (CADRE).
7. Desforges, C. Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review*. London: Dfes.
8. Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. & Oolbakkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
9. Boonk, L., Gijsselaers, H. J., Ritzen, H., & Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. *Educational Research Review*, 24, 10-30.
10. Willemse, T.M., Vloeberghs, L., De Bruïne, E.J. & Van Eynde, S. (2016). Preparing teachers for family-school partnerships: a Dutch and Belgian perspective. *Teaching Education*, 27(2), 212-228.
11. Smit, F., Sluiter, R. & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS.
12. Van Steensel, R., Fikrat-Wevers, S., Bramer, W., Arends, L. (2019) *Stimulering van geletterdheid met ouder-kindprogramma's voor kinderen in achterstandssituaties*. Amsterdam: Stichting Lezen.
13. Manz, P.H., Hughes, C., Barnabas, E., Bracaliello, C. & Ginsburg-Block, M. (2010) A descriptive review and meta-analysis of family-based emergent literacy interventions: To what extent is the research applicable to low-income, ethnic-minority or linguistically-diverse young children? *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 409-431.
14. Teepe, R.C. (2018). *Enhancing preschoolers' vocabulary through family literacy programs*. Academisch proefschrift. Nijmegen: Radboud Universiteit.
15. De la Rie, S. (2019). *Effects of Family Literacy Programs: The role of implementation quality*. Academisch proefschrift. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
16. Broens, A. & Van Steensel, R. (2019) *Werkt de VoorleesExpress: effecten op woordenschat, verhaalbegrip en de geletterde thuisomgeving*. Amsterdam: Stichting Lezen.
17. Plak, R.D., Kegel, C.A.T., & Bus, A. G. (2014). *Ontluikende geletterdheid stimuleren met digitale prentenboeken: verschillen tussen kleuters*. 4W, 3, 22-29.
18. Van der Pluijm, M., Van Gelderen, A. & Kessels, J. (2019). Activities and strategies for low-educated parents to promote oral language development of their children. *School Community Journal* 29(1), 317-362.